

Suhi travnik v Rojah - travniški raj v mestu

Upravljanje travnika

Travnik v Rojah je 2 ha velik ekstenzivni suhi travnik sredi intenzivno obdelanih kmetijskih površin. Od leta 2002 ga upravlja Botanični vrt Univerze v Ljubljani z namenom ohranjanja njegove biodiverzitete. Travnik že več kot 60 let ni bil pognojen, kosi se enkrat letno, v drugi polovici avgusta. Tako Botanični vrt ne varuje rastlin le na nadomestnem rastišču, v Botaničnem vrtu (*ex-situ* varstvo rastlin), ampak tudi v naravi (*in-situ* varstvo rastlin).

Zakaj je travnik v Rojah tako poseben?

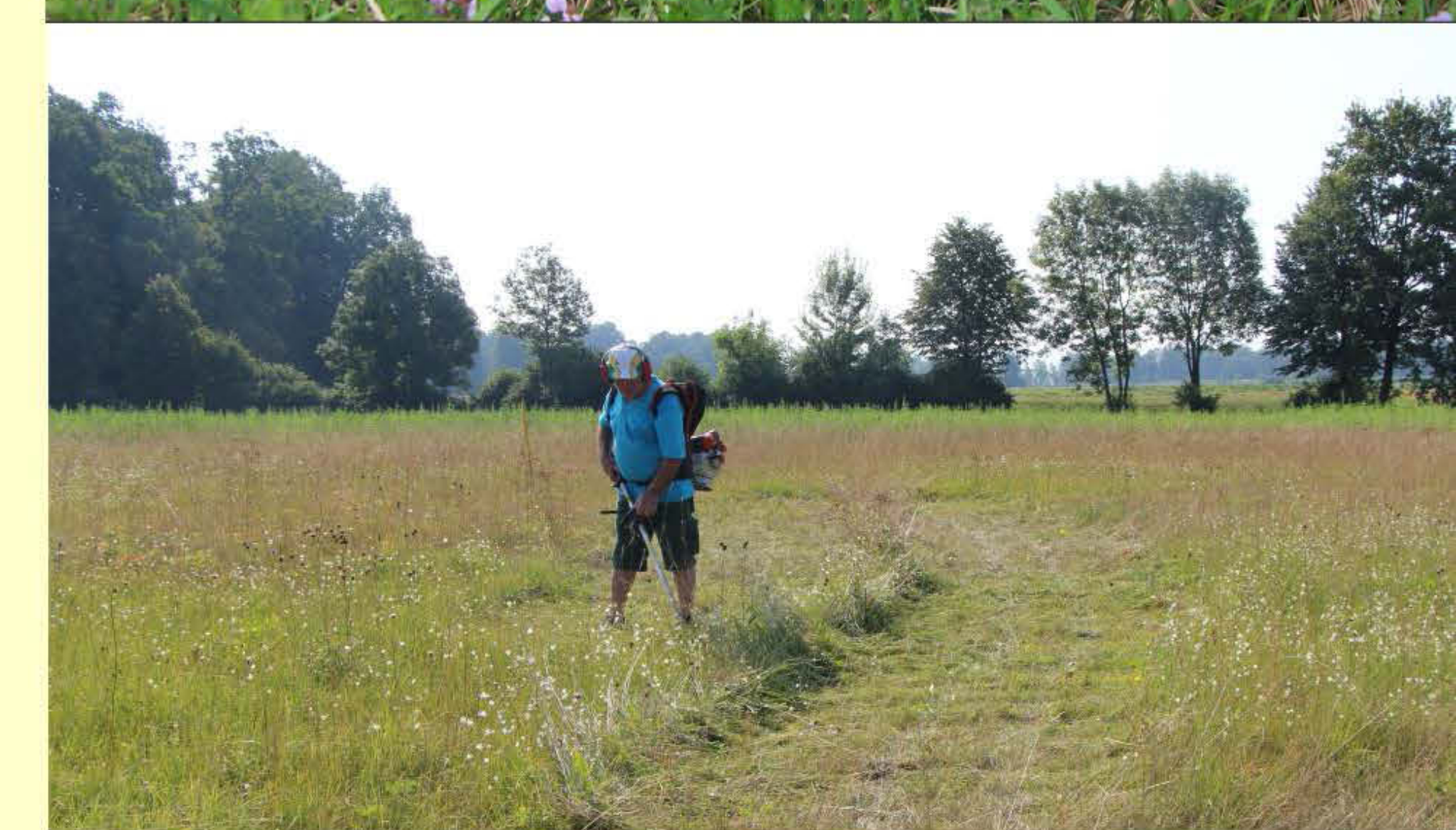
To je tipičen suh travnik na produ, izjemno zanimiv in pester. Leži na območju vodnega zajetja, ki napaja del Ljubljane. Tu najdemo več kot 120 rastlinskih vrst in več kot 140 živalskih vrst. Mnoge tu rastoče rastline so sicer pri nas redke in ogrožene ter zato uvrščene na Rdeči seznam praprotnic in semenk. Zaradi svoje pestrosti je del območij Nature 2000. Je eden redkih ostankov suhih travnišč, ki so bila nekoč v Evropi eno najbolj razširjenih življenjskih okolij, danes pa so poleg mokrišč eno najbolj ogroženih.

Zakaj so travniki ogroženi?

Glavni razlogi za ogroženost travnišč so opuščanje kmetijske rabe na eni strani in neustrezna kmetijska raba na drugi. Na večini današnjih travniških površin v Sloveniji je naravna vegetacija gozd, zato se nekošeni travniki hitro zarastejo. Z zaraščanjem izginejo travniške ptice, opraševalci in svetloljubne rastline. Na drugi strani gnojenje omogoča hitrejšo rast trav in s tem večjo proizvodnjo krme, zmanjša pa se število vrst, ki potrebujejo s hranili revna tla, zato se vrstna pestrost zmanjša. Zgodnja košnja poteka v času gnezdenja travniških ptic in uniči gnezda z jajci in zarodom, včasih tudi odrasle živali. Prepreči cvetenje poleti cvetočim rastlinam. Opraševalci ostanejo brez hrane, rastline ne semenijo. Pogosta košnja uniči tudi veliko gnezd čmrljev. Prezgodnja košnja in baliranje ne omogočata dozoritve semen.

Ohranjanje travnikov z ustreznim kmetovanjem

Travniške površine in s tem redke in ogrožene rastline in živali lahko ohranimo s košnjo le enkrat letno v avgustu, z opuščanjem gnojenja in baliranja, z ohranjanjem mejic ter z otoki grmov na samih travnikih, ki nudijo zatočišče številnim živalim. Košnja ko so semena že zrela, omogoča, da se vsako leto v tleh ustvari semenska banka iz katere v prihodnjih sezonah rastline ponovno vzkalijo.

Rastlinski svet travnika v Rojah

Kaj so suha travišča?

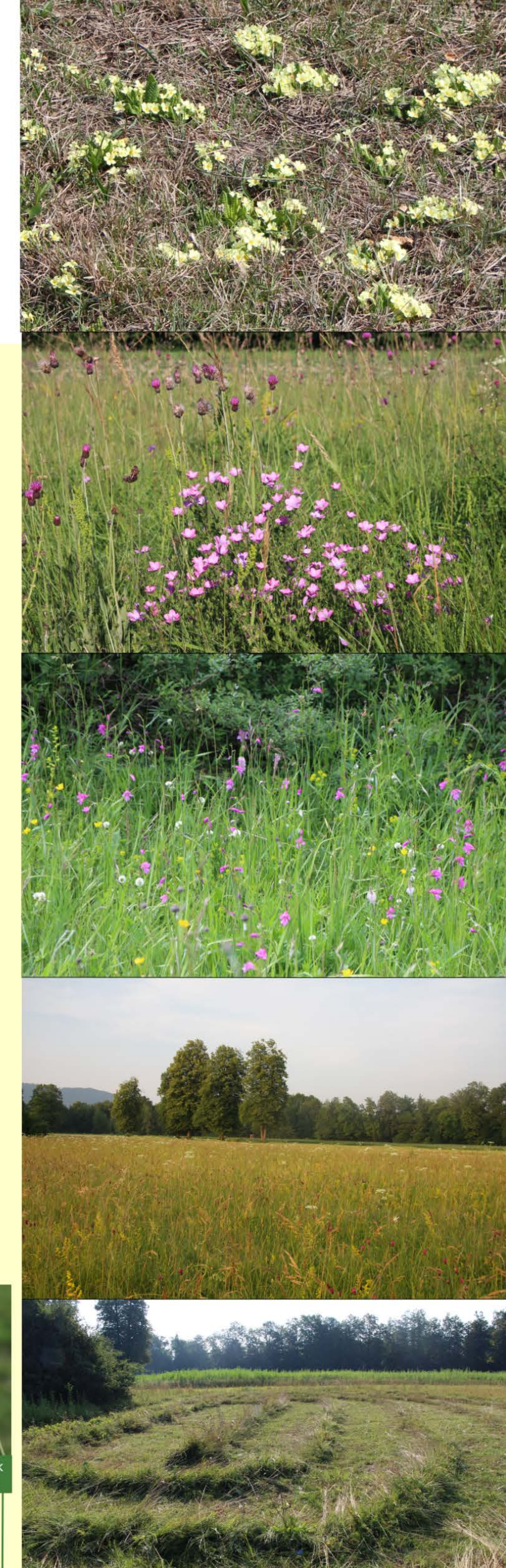
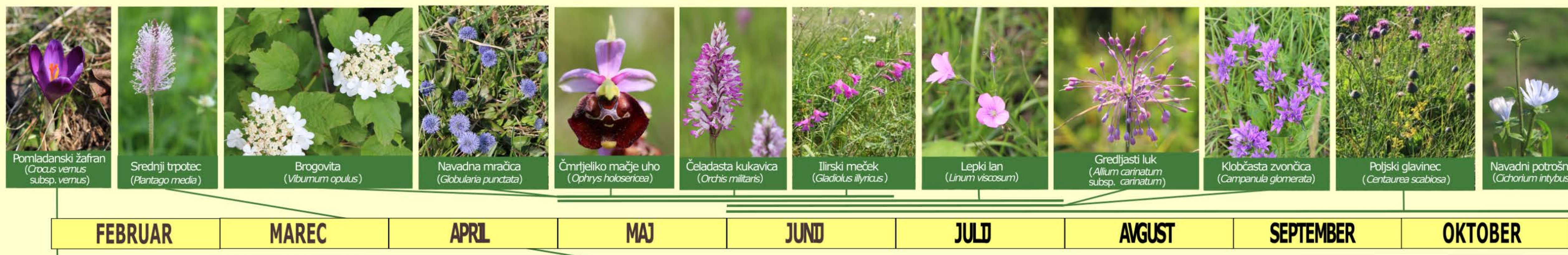
Travnik v Rojah sodi med srednjeevropska zmerno suha travišča s prevladujočo stoklaso. Suha travišča, kamor prištevamo ekstenzivne travnike, pašnike ter travniške sadovnjake, so v zmernem pasu med najbolj raznolikimi življenjskimi okolji. Najbolj vrstno pestri so suhi travniki na apnenčasti podlagi, kjer lahko na kvadratnem metru srečamo do 80 različnih vrst.

Značilnosti rastja

Redna košnja omogoča obstoj svetloljubnih vrst. Ker travnik ni gnojen, se tu pojavljajo vrste, ki potrebujejo manj hranil. Košnja in s hranili revna tla omogočajo rast preko 10 vrstam kukavičevk, nekatere so zelo številčne. Posebno opazni so veliki cvetovi brstičnih lilij, z množičnostjo pojavljanja očarata pomladanski žafran in ilirski meček, najbolj pa pritegnejo kukavičevke.

Leto na travniku

Travnik je zanimiv celo leto. Še pozimi zacvetijo navadni mali zvonček (*Galanthus nivalis*), pomladanski žafran (*Crocus vernus* subsp. *vernus*) in trobentice (*Primula vulgaris*). Tudi grmičevje se spomladi odene v cvetno odevalo. Že v marcu ali aprilu očarajo beli oblaki cvetov črnega trna (*Prunus spinosa*). V začetku maja travnik zažari v pisani paleti barv, ki jo pričarajo navadna mračica (*Globularia punctata*), čeladasta kukavica (*Orchis militaris*) ter čmrljeliko mačje uho (*Ophrys holosericea*) in druge. Sledijo barvilne košeničice (*Genista tinctoria*) in lepki lan (*Linum viscosum*). V juniju se pridružijo brstične lilije (*Lilium bulbiferum*), panonski osat (*Cirsium pannonicum*), travniška kadulja (*Salvia pratense*), pa zajedalki pojalnik (*Orobanche* sp.) in predenica (*Cuscuta* sp.), ter ilirski meček (*Gladiolus illyricus*). Julija se razbohota navadni potrošnik (*Cichorium intybus*), ki se je uporabljal kot nadomestek za kavo - cikorijska. Avgusta zacveti še jesenski podlesek (*Colchicum autumnale*), ki je zelo strupen. Jeseni se listi in visoke steblike obarvajo rumeno in rjavo, pa tudi rdeče, megla ustvarja čudovite prizore, nepokošene steblike in grmičevje pa nudijo prostor za prezimovanje živali.

Živalski svet travnika v Rojah

Pestrost živalstva na travnikih

Travniki nudijo življenjski prostor številnim živalskim in rastlinskim vrstam. Na njih se hranijo in gnezdijo ptice (npr. kosec, prepelica, jerebica, poljski škrjanec, repaljščica, drevesna cipa...), opraševalci in druge žuželke.

Na travniku v Rojah je bilo opaženih 144 vrst živali, med drugim vsaj 37 vrst metuljev, 55 vrst hroščev, 18 vrst pajkov in 10 vrst ptic (podatki iz popisa Herpetološkega društva - Societas herpetologica Slovenica v letu 2018).

Ogroženost žuželk

Žuželke so zelo pomemben del ekosistemov. Najbolj poznana je njihova vloga opraševalcev, nič manj pomembne pa niso pri razgradnji biomase in s tem kroženju snovi v naravi, kar je ključno za rodovitnost tal. So tudi plenilci škodljivcev v kmetijstvu in del prehranskih verig.

Žuželke zadnja desetletja hitro izginjajo. Po nekaterih ocenah se biomasa žuželk vsako leto zmanjša za 2,5 %. Najbolj ogroženi so metulji, divje čebele, hrošči in vodne žuželke, npr. kačji pastirji. Žuželke izumirajo osemkrat hitreje kot sesalci.

Pomen cvetočih travnikov za opraševalce in druge žuželke

Travniki so ključni življenjski prostor za številne žuželke in izginjanje pozno košenih travnikov je eden od razlogov za hitro upadanje njihovih populacij. Travniki jim nudijo zatočišče, na njih se prehranjujejo in gnezdijo. Opraševalci potrebujejo hrano preko celega leta. Najdejo jo le v mozaični pokrajini cvetočih travnikov, ki niso pokošeni vsi naenkrat.

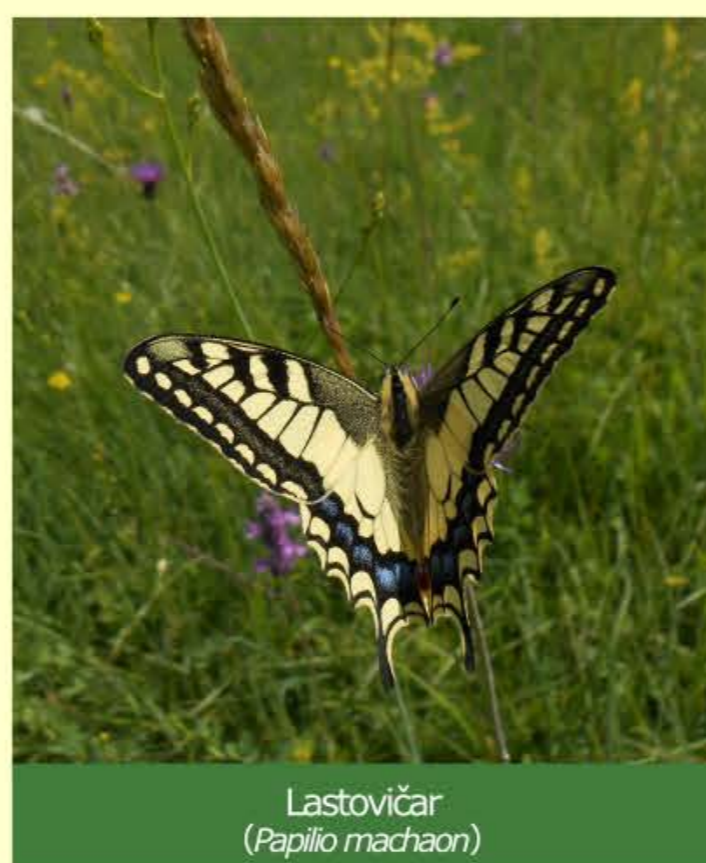
Mochvirski cekinček
(*Lycaena dispar*)

Travniški lisar
(*Melanargia galathea*)

Kapusov belin
(*Pieris brassicae*)

Lastovičar
(*Papilio machaon*)

Osatnik
(*Vanessa cardui*)

Poljski mur
(*Gryllus campestris*)

Muha trepetavka
(*Syrphidae*)

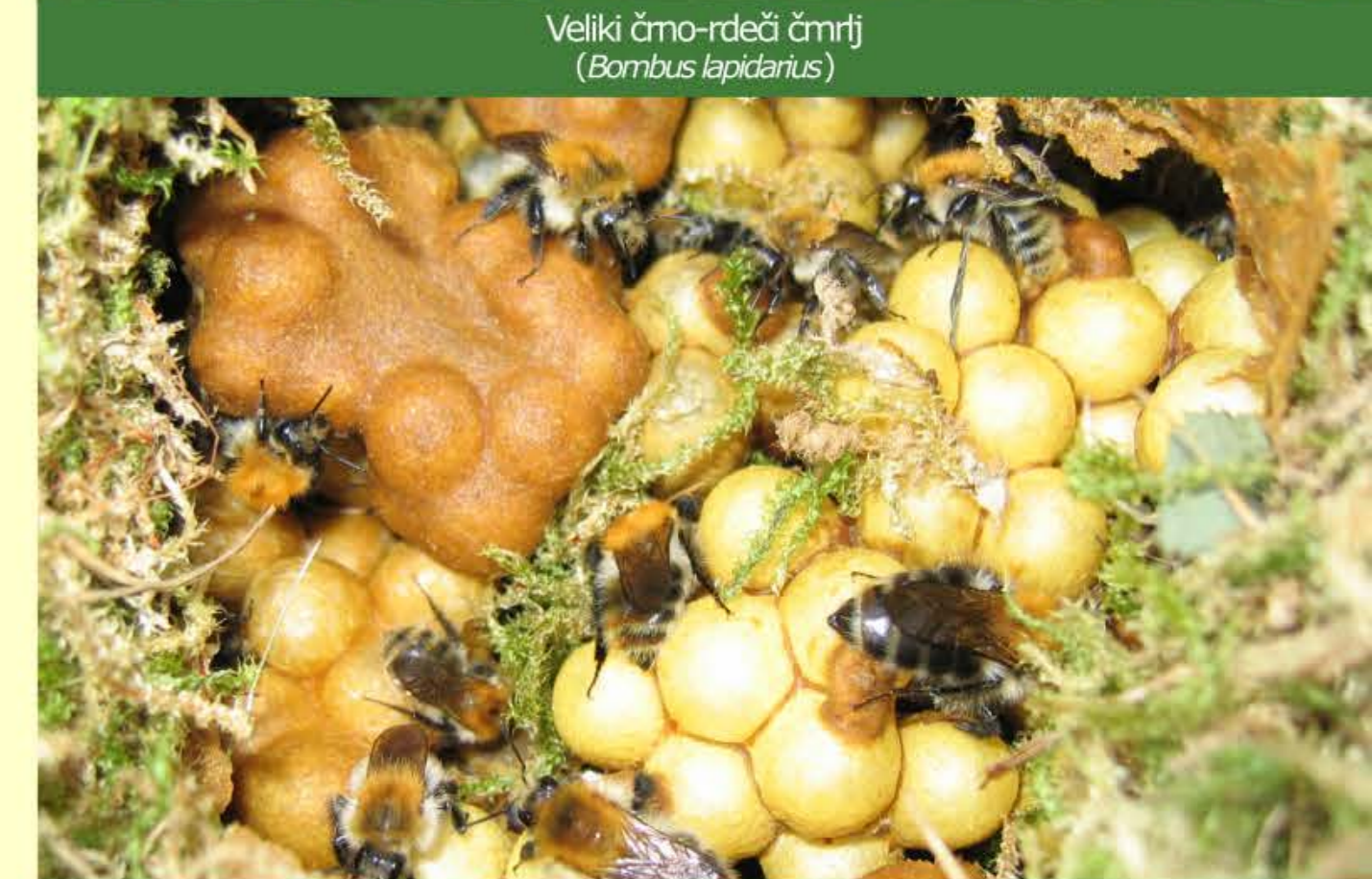
Travniški čmrtj
(*Bombus humilis*)

Rjavi čmrtj
(*Bombus pascuorum*)

Veliki čmo-rdeči čmrtj
(*Bombus lapidarius*)

Gnezdo rjavega čmrtja

Kranjska sivka
(*Apis mellifera carnica*)